

Цвета Делчева*

SELF-ASSESSMENT
OF THE PRE-GRADUATE PRACTICE
OF STUDENTS IN SOCIAL PEDAGOGY

Tsveta Delcheva

Abstract: The article presents the organization and the course of the undergraduate practice of students in the specialty “social pedagogy”. Insofar as the self-assessment skills are among the important soft-skills of the modern specialist, an attempt is made to establish the degree of his / her formation by comparing the self-assessments of two groups of students – trainees at school and trainees at a social institution. Conclusions are made about the need for purposeful formation of self-assessment skills in a specific practical environment.

Keywords: Practical training; self-assessment; education; Social Pedagogy.

Въведение

Подготовката на професионалисти с висше образование се извършва в две взаимосвързани направления – солидно теоретично и адекватно на потребностите на обществото практическо. По този начин висшето училище отговаря на „тенденциите за модернизирание в условия на динамична и променяща се образователна среда, с фокус върху предстоящата реализация на студентите на пазара на труда“ (Ivanova 2018). Този принцип стои и в основата на цялостната подготовка на студентите от специалността „Социална педагогика“ в Педагогическия факултет на Тракийския университет – Стара Загора. Студенти по социална педагогика се подготвят в две форми на обучение – редовна и задочна. Практическото им обучение започва в пети семестър – с часове за хоспитиране,

* Цвета Делчева – ас. д-р, преподавател в катедра „Педагогически и социални науки“ на Педагогическия факултет при Тракийския университет – Стара Загора, e-mail: cvetadelcheva@gmail.com

продължава в шести и седми семестър – с текуща учебна практика, приключва в осми семестър – с провеждане на преддипломен стаж.

Целта на преддипломния стаж е студентите да развият умения самостоятелно да организират и осъществят професионална дейност (на педагогически съветник, социален работник, друг педагогически специалист) в съответната образователна, социална или друга, свързана със социално-педагогическа дейност институция. По време на стажа всеки студент получава възможност, под ръководството на практически ментор, да общува с клиентите на дадената институция от позицията на конкретен професионалист. Студентите усвояват умения да работят по индивидуален случай самостоятелно и в екип, като извършват социално-педагогическа анамнеза и диагноза на случая, проследяват динамиката в развитието на случая в резултат на предприетата стратегия и приложените технологии, правят прогноза на случая от гледна точка на зоната на най-близкото му развитие. Влизат в ролята на коведещи или водещи при работа с група. Упражняват умения да описват дейности и да привеждат доказателства. Извършват кратки самоанализи и самооценка на участието си като стажанти. Почти всички студенти приключват този етап с разработването на „Модел за описание на случай“ в преддипломния стаж на студента, авторски продукт на М. Стефанова (2014), фокусиран върху индивидуалната социално-педагогическа работа. Разполагат и с алтернативен формуляр за описание – когато стажът е организиран като екипна работа с ментора в клубни ученически форми или с групи от ученици. Формулярът е „Описание на преддипломен стаж“ на студент от специалност „Социална педагогика“.

Разработеният по време на преддипломния стаж продукт става неделима част от студентското портфолио и се защитава пред изпитна комисия. Една от функциите на Професионалното портфолио на педагогическия специалист, визирани в Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти¹, е оценъчната. Тя служи за оценяване на достигнатото равнище и постиженията в конкретна област и подпомага формирането на умения за обективна са-

¹ **Наредба** № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти. ДВ. 61/02.08.2019 г.

мооценка на резултатите от дейността. В процеса на последния етап от практическото обучение студентите преминават различни форми на оценяване на нивото за усвоените знания, формираните умения и компетенции – самооценка, оценка от ръководител на стажа, оценка от практически ментор.

МЕТОДОЛОГИЯ

В различните трудови сфери в последното десетилетие все по-активно от работодателите се прилага периодичното атестиране на специалистите, което се прави и в социалната, и в образователната сфера. Оценяваният специалист доказва постигнатите резултати за периода на атестиране с документи, сертификати и материали от професионалното си портфолио. Оценката се предхожда от самооценка.

Цел на настоящото изследване е да се проучат и анализират самооценките на студентите за пригодност за професионална реализация и да се установи съществува ли съществена разлика между самооценките на студентите, работили по време на преддипломната си практика с деца от социални институции, и тези, на работилите с деца в училище, отглеждани в семейна среда.

Обект на изследване е самооценката на студентите за цялостното им включване в преддипломния стаж.

Предмет на изследване са евентуалните разлики в самооценките на студентите в двете основни сфери на практикуване – образователна и социална.

Хипотезата е, че за разлика от стажантите в училищна среда, студентите, стажанти в социални институции, в своите самооценки включват критерии/показатели, свързани с професионални компетенции, като поддържане на конструктивен сензитет и обща чувствителност към проблемите на лицата, които са предмет на професионалната дейност на социалния работник.

1. В процеса на теоретичната си подготовка студентите от двете форми на обучение в упражненията по учебната дисциплина „Основи и методи на социалната работа“ попълват анкета за самооценка на професионалните компетенции за социална работа, формиращи се в хода на обучението. База за формулиране на въпроси-

те е заявката на един от евентуалните работодатели – Агенцията за социално подпомагане, чрез чиято дейност основно се реализира държавната политика за закрила на децата (Delcheva 2014). В първата група самооценката е на знания, умения и компетенции, фокусирани към клиента в социалната работа. Във втората студентите трябва да оценят своята ориентация към постигане на професионални резултати. Третата група въпроси има отношение към комуникативната компетентност и работата в екип. Вариантите за отговори са дадени от гледна точка на практическите умения: в диапазона „какво мога“ – „какво бих искал да мога“, като степента на можеене варира от „напълно самостоятелно“ през „частично, с подкрепа“ до „само с помощ“.

2. Второто поле за професионална реализация – училището – е предмет на учебната дисциплина „Социално-педагогически дейности в училищна среда“. Поради динамиката в нормативната уредба в образователната сфера, едва с приемането на Наредба № 15/22.07.2019 г. може да се пристъпи към разработване на устойчива система от компетенции за подготовката на бъдещи педагогически съветници.

3. Теоретико-практически разработки на колеги, ръководители на практическото обучение: В свое изследване за социалния интерес при деца, отглеждани в институционална среда, Здравкова развива идеята за социално-личностното развитие на децата като предполагащо формиране у тях на положително отношение към себе си, към другите хора, обкръжаващия свят, формиране на комуникативни и социални компетентности (Zdravkova 2014). Според автора „това е основната посока към която трябва да бъдат насочени усилията на специалистите, ангажирани с отглеждането и възпитанието на деца, лишени от родителска грижа“ (Zdravkova 2014: 41).

Контингент на изследването: 26 студенти четвъртокурсници от специалност „Социална педагогика“ от Педагогическия факултет към Тракийския университет – Стара Загора. Студентите са от двете форми на обучение и по време на преддипломната си практика работят с индивидуални случаи.

Изследването е проведено в края на май 2019 г. – след приключване на студентския стаж и предаване на последния компонент

от студентските портфолия – Модел за описание на случай в пред-дипломния стаж на студента.

РЕЗУЛТАТИ

За нуждите на изследването студентите се разделят на 2 групи – според трудовата област на провеждане на преддипломната практика. В първата група попадат 10 студенти от училища, а във втората – 16 студенти от социални институции. Ментори на първите са педагогически съветници, а на вторите – социални работници.

В представените 26 крайни продукта – модели за описание на преддипломния стаж на студента – всички 26 самооценки са в свободен текст. 19 студенти (73,08) се самооценяват, като посочват скали без конкретни стойности. Напр.: „По десетстепенната скала моята самооценка е 8“. Следва словесна мотивация, която не корелира с избраната цифрова стойност. 7 (26,92%) студенти оценяват цялостното си представяне по време на стажа като „справих се добре“. Всяка самооценка е мотивирана поне с един мотив.

От мотивите на студентите, провели стажа си в училище, се извеждат критерии за самооценка, представени в Таблицы 1.–5.:

Таблица 1.
Критерий „Знания и умения“

Стажанти в	Училище		Социална институция	
	Бр.	%	Бр.	%
Приложих придобитите в теоретичния курс знания и упражних конкретни умения	2	7,69	6	23,08
Срещам трудности при прилагането на знанията и уменията, които съм придобил/а в процеса на учене	1	3,85	0	0
Съществува риска от неуспех в по-нататъшното развитие на случая	2	7,69	0	0
Вероятно можеше и по-добре да се справя	3	11,54	0	0

Таблица 2.
Критерий „Планиране на времето“

Стажанти в	Училище		Социална институция	
	Бр.	%	Бр.	%
Справих се с поставените ми задачи	2	7,69	2	7,69
Не ми достигна времето за по-добри постижения по случая	2	7,69	0	0

Таблица 3.
Критерий „Стремеж към професионално усъвършенстване“

Стажанти в	Училище		Социална институция	
	Бр.	%	Бр.	%
Имам потребност да обогатявам знанията си в практиката	0	0	6	23,08
Липсва ми практически опит за справяне с емоционално-психическото натоварване и контролирането на емоциите	0	0	1	3,85
Спазвах нормите на социален работник	0	0	1	3,85

Таблица 4.
Критерий „Обща чувствителност към проблемите на лицата, които са предмет на професионалната дейност на социалния работник“

Стажанти в	Училище		Социална институция	
	Бр.	%	Бр.	%
Уважавах личността на детето и бях полезен/ полезна в съвместната ни дейност	0	0	7	26,92
Проявих качества на личността, които са присъщи за един педагог	0	0	2	7,69

Таблица 5.

Критерий „Професионално реагиране на нуждите на клиента“

Стажанти в	Училище		Социална институция	
	Бр.	%	Бр.	%
Избрах адекватен подход за работа с детето	0	0	5	19,23
Детето се научи да си взаимодейства със социалната среда по начин, развиващ уменията му за справяне с живота в бъдеще	0	0	3	11,54

ДИСКУСИЯ

Извеждането на критериите се извършва на база студентска самооценка и определени области за атестиране на работещите в образователната и социалната сфера – професионално развитие, обновяване на информацията и знанията, промяна в личностен и в професионален план.

Самооценките на студентите практиканти в училищна среда се ограничават до критериите „Знания и умения“ и „Планиране на времето“. От самооценките на студентите практиканти в социални заведения за деца освен тези два критерия се извеждат още три: „Стремеж към професионално усъвършенстване“, „Обща чувствителност към проблемите на лицата, които са предмет на професионалната дейност на социалния работник“ и „Професионално реагиране на нуждите на клиента“, с което се потвърждава хипотезата на изследването.

Правят се следните изводи:

1. Средата, в която се провежда преддипломният стаж на студентите от специалност „Социална педагогика“, предпоставя тяхната самооценка;

2. Самооценките на студентите, работещи с деца в социален риск, са обвързани с познанията на студентите за професията на социалния работник и сензитета към проблемите на децата клиенти;

3. Студентите имат потребност от конкретни насоки и упражнения за самооценяване в контекста на професионална реализация и кариера.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Потвърждава се разбирането на преподавателите от факултета, че „Учебното съдържание трябва да позволява промени, адаптирани към конкретните потребности на студентите, техните знания и умения“ (Терзиева 2014: 19).

В процеса на своята академична подготовка студентите имат потребност да овладеят уменията да се самооценяват в реализирането на конкретни професионални практически дейности. Формирането на това умение следва да продължава по време на цялото практическо обучение и да приключи с финализирането на преддипломната практика.

БИБЛИОГРАФИЯ

BIBLIOGRAPHY

1. **Стефанова, М. 2014:** Стефанова, М. Социална педагогика. Стара Загора: Университетско издателство на Тракийски университет. // **Stefanova, M. 2014:** Stefanova, M. Socialna Pedagogika. Stara Zagora: Universitetsko izdatelstvo na Trakijski Universitet.

2. **Терзиева, Г. 2014:** Терзиева, Г. Аспекти на обучението по кинезитерапия при студентите педагози. *Science & Technologies*, IV, 8, с.с. 16–19. // **Terzieva, G. 2014:** Terzieva, G. Aspekti na obuchenieto po kineziterapija pri studentite pedagogi. *Science & Technologies*, IV, 8, pp. 16–19.

3. **Delcheva, T. 2014:** Delcheva, T. Self-assessment of the professional competencies for social work by social pedagogy students. In: 9th International Balkans Education and Science Conference, Trakya University, Turkey, pp. 1140–1145.

4. **Ivanova, V. A. & V. G. Ivanova 2018:** Ivanova, V. A. & V. G. Ivanova: Good practices and innovations during the realization of the practical training of the pedagogy students. Scientific Bulletin of Naval Academy, Vol. XXI, Publishing House Constanta, pp. 140–144.

5. **Zdravkova, N. 2014:** Zdravkova, N. Cooperation as a Form of Social Interest in Children at the Age of 5–7 Raised in Foster Care Institution. In: 9th International Balkans Education and Science Conference, Trakya University, Turkey, pp. 38–41. – <https://drive.google.com/file/d/0B8p7I9As9SQpNlJ5eGctS1h0QTg/view>